

Een voorstel in plaats van iets definitiefs

Loek Zonneveld over de bron die Maatschappij Discordia heet, over de Discordia-foto's van Bert Nienhuis en over de monoloog *Crisp* van Discordia-acteur Maarten Boegborn.

Dialogo tussen de toneelfotograaf en het subject van zijn lens, de toneelmaker:

Toneelmaker: 'Je ervaart dezelfde verplichting om erbij te blijven als de toneelspeler.'

Toneelfotograaf: 'Absoluut.'

Toneelmaker: 'Je beweegt je ook in de toneeltijd?'

Toneelfotograaf: 'Ja, dat ervaar ik ook zo, dat ik moet blijven staan. Soms als ik ga zitten dan voel ik me schuldig en denk ik: het hindert natuurlijk weer als ik weer ga staan en dan denken die mensen weer... Het is een voortdurend afwegen, waarbij dan die dimensie komt dat je het publiek niet al te veel wilt hinderen, in de zin van dat je de voorstelling als jouw eigendom beschouwt, misschien heb ik dat in het begin wel gedaan. Ik vind dat ze het volste recht hebben om te genieten, dan probeer ik een vorm te vinden waarin het fotograferen organisch gebeurt; zodat het samenvalt met de gebeurtenis, met het stuk. Dat is wel iets waar ik me erg bewust van ben. Je voelt ook dat het net is alsof je in een muziekstuk staat waarin je vals speelt, als je net het foute ritme hebt, als je er niet in komt of je te moe bent soms of niet geconcentreerd of weet ik veel. Dan voel je gewoon dat je tegen de draad in bezig bent en dat het niet gaat. Dan ga ik vaak even zitten, tot rust komen en concentreren, om daarna weer in die melodie te raken. Ik vind dat ook top, het is een manier van werken, het past gewoon. Ik was eigenlijk altijd een beetje wars van kunstfoto's. Ik wou dat niet.'

Toneelmaker: 'Dat komt natuurlijk omdat je opgegroeid bent tussen die geniale compositoren, bijvoorbeeld Ad Windig. Die maakte drie foto's.'

Toneelfotograaf: 'Ja, dat is ook het verschil met veel-fotograferen. Ik heb Windig wel eens gefotografeerd, en die beschreef mij toen ook als

een veel-fotograaf. Hij was in drie keer klaar en dan ging-ie weg.'

Toneelmaker: 'Ja, dat is een totaal ander idee en dat levert ook totaal andere dingen op. Eigenlijk denk ik vaak dat wat jij doet ook een beetje lijkt op wat wij doen, namelijk dat je een voorstel doet in plaats van dat je iets definitiefs laat zien.'

Toneelfotograaf: 'Ik denk dat je dat goed omschrijft.'

Deze dialoog tussen de toneelfotograaf Bert Nienhuis en de toneelmaker Jan Joris Lamers is gevonden in het boek *Bert Nienhuis Toneelfoto's Discordia*, het eerste van een beoogde reeks waarin verslag wordt gelegd van de samenwerking tussen Nienhuis en Maatschappij Discordia, een samenwerking die wel bijna een chemische verbinding mag heten en die nu al een kwart eeuw duurt. Nienhuis' foto's hebben de zeldzame kwaliteit dat ze minder iets vastleggen dan wel iets terugroepen, in de letterlijke betekenis van het woord, zoals de blik in de ogen van de toneelspelers van Maatschappij Discordia ook altijd een herinnering herbergt, in de niet-nostalgische zin van dat woord: gisteren was het zó, zullen we het vanavond eens helemaal anders aanpakken? Een voorstel, in plaats van iets definitiefs. De eerlijkheid gebiedt me te bekennen dat die ogenschijnlijk weifelende blik van de toneelspelers van Maatschappij Discordia me niet zelden heeft geïrriteerd, me kriebelig maakte, ongemakkelijk, als toeschouwer ook geneigd letterlijk iets terug te roepen, in de trant van: laat nou zien wat je bedoelt, wat je wilt, waar je naartoe gaat met dat stuk, die scène, die tekst!

De toneelspelers waren (en zijn) veel ge-

duldiger en leerden mij met geduld te kijken. Altijd naar een voorstel, nooit naar iets definitiefs. En voor dat geduld ben ik ze als toneelliefhebber dankbaar omdat ze me, beetje bij beetje, hebben geleerd te doen wat de toneelfotograaf Bert Nienhuis al prachtig kan: meebewegen in de toneeltijd.

Ik blader door wat 'ongepolijste fragmenten' uit een monoloog van Jan Joris Lamers, 1 maart 1995 gesproken in Antwerpen, afgedrukt in dit blad: 'Als je eerlijk bent kun je geen toneelstuk schrijven, of erin spelen. Als je eerlijk bent, kun je überhaupt niets meer doen behalve jezelf van kant maken. Maar omdat je jezelf niet van kant maakt, in ieder geval tot nu en vandaag niet, probeer je het steeds weer met het toneel. Je schrijft voor het toneel en je speelt. En dat is tegelijkertijd ook het meest absurde en het meest leugenachtige wat er is. (...) Wat toneelspelers altijd doen, is altijd verkeerd gedaan of zelfs ronduit gelogen. Nou ja, juist daardoor is het toneel. Datgene wat je speelt is gelogen en van dat gespeelde gelieg houden wij. Zo heb ik mijn komedie geschreven. Gelogen. Zo doen wij het ook. Gelogen. Zo wordt er op gereageerd. Gelogen. De schrijver is een leugenaar. De toneelspeler is een leugenaar en de toeschouwer is ook een leugenaar en dat alles tezamen is een unieke absurditeit. Om nog maar te zwijgen van het feit dat het om een perversiteit gaat die al duizend jaar oud is. Toneel is een duizenden jaren oude perversiteit, maar waar de mensheid verzet op is. En waarom zo stapel verzet op is? Omdat ze verzet is op haar eigen leugenachtigheid en niets van de menselijke bezigheden is groter en fascinerender dan de leugenachtigheid op het toneel.'

Deze doorschijnend heldere inzichten over